

34 LITTERATUR.

Freja n:o 12 11. II 1842

MORGONVÄCKTER. NÅGRA ORD I ANLEDNING AF »STRAUSS OCH EVANGELIERNA.» TROSBEKÄNNELSE AF FREDRIKA BREMER.

Denna redan någon tid i hufvudstaden omtalade och väntade skrift, af den lika berömda som omtyckta författarinnan, har nu lemnat pressen. Redan hennes namn är en borgen för, att den får en talrik krets af läsare, äfven om ämnet icke finge räknas bland intressen för dagen.

Hvad allmänheten af densamma väntat, låter sig endast förmoda. Men alltför förmåtet torde det ej vara, om vi anse, att mången skall se sig i sin väntan bedragen. Det lät sig förutse, att författarinnan ej skulle öka de fanatiska förkättrarnes antal. Vi hoppas dock, att desse skola litet flata läsa: »till människans djupare försoning med lifvet och med Gud, till hennes utveckling och framåtgående i förädling, *fordras framför allt, i närvarande stund af verlden, en – försoning med Bibeln*» – »fordras framför allt, erkännandet och urskiljandet af *det menskliga* och af det gudomliga *elementet i skriften*.» – »Vi måste lära skilja emellan Guds ord och människans inskränkta uppfattning deraf, skilja emellan form och innehåll, emellan *det ändliga* och *eviga i Bibeln*.» – »Det riktiga och viktiga begreppet om skriftens inspiration gäller icke bokstafven, men väl andan, meningen, som uttalar sig genom den, *stundom fördunklas af den*, men oftare gör sig väg äfven *i trots af dess brister*.» – »Det finnes hos Jesu yttringar, som äro, hvad Judarne kalla »hårt tal» (svårt att förstå), ja, äfven ord och gerningar, som vid första betraktelsen stöta den enkla rättskänslan, det naturliga rättsinnet» o. s. v. Af dessa och dylika yttranden finnes, att förf. ingalunda omfattar, hvad man gemenligen kallar den ortodoxa åsigten af ordet och uppenbarelsen. Vi skola snart se, att hon likaså litet bekänner sig till supranaturalismen, utan tvertom är den afgjordaste rationalist – utom i en hufvudpunkt, i läran om Kristi person: ehuru hon äfven här omedvetet närmat sig, icke de vulgära rationalisterna, utan den spekulativa uppfattning af Kristi gudoms natur och försoningsläran, som ligger till grund för just de åsigter, hvilka hon haft för afsigt att bekämpa.

För att visa förf:s nämnda ställning till supranaturalismen, behöfves det blott att anföra hennes uppfattning af förhållandet mellan tro och vetande. Hon säger: »Tro och vetande kunna i olika former och på olika sätt uppfatta samma verklighet, men grunden för *bådas* uppfattning är, i alla fall, *en inre logisk slutledning, enligt hvilken man på förnuft nödvändigt sätt leder sig ifrån verkan till orsak*. – När Kristus fordrar tro på sig, så är det *lika mycket till förnuftet*, som till den rena känslan, den goda viljan hon ställer sin uppmaning.» »Just derföre att Kristus är det eviga förnuftet (Logos) sjelf, fordrar han med rätt af det menskliga förnuftet att fatta honom.» »Tron är insigten, begreppet i sin ungdom, i sin första fullhet och innerlighet. Den är ett gripande af den sanning, som sednare i vetandet begripes¹. »Vetandet är trons utveckling och fullkomning.» Vi skulle äfven för vår del hafva att anmärka vid denna förf:s uppfattning af tron, om hon ej i det följande antydt, att hon äfven i känslans vittnesbörd för sanningen vill finna »en sund och kraftig logik», ehuru den troende då »icke med yttre bevis kan göra reda för» sin tro. Vi vilje ej tvista med förf., huruvida *denna* tro innehåller någon

¹ Hegels ord – Ref:s anm. Författarinnan åberopar också på ett annat ställe Hegels Philosophie der Geschichte.

förnuftnödvändig slutledning från verkan till orsak; hufvudsaken är att den verkligen finnes och utgjort det »inre skäl» för kristendomens hastiga antagande, hvilket förf. antyder, då hon säger: »kristendomen anstod menkligheten, derföre antog hon den.» Vigtigare i alla afseenden är förf:s sanna åsigt af vetandet, att det är »trons utveckling och fullkomning» och vi lägga teologerna i Frey hennes ord synnerligen på hjertat, då hon fortfar: »Det är om denna fullkomning, som apostlarne bedja, då de säga till sin mästare: »föröka oss i tron.» Det är äfven denna fullkomning han utlofvar sin församling, då han förkunnar sina lärjungar »sanningens anda, som skall leda eder i all sanning.» I det 10 följande yttrar också förf. sin förhoppning, att den tid skall komma, då »vettenskapen skall tyda Bibeln med gudomlig vishet.» Äfven vid denna förhoppning göra vi blott den påminnelse, att den gudomliga visheten äfven enligt förf:s åsigt ju funnits på jorden från tidens begynnelse, samt att en sådan absolut vishet, som hon här menar, utöfver hvilken intet vidare framskridande finnes, är liktydig med världens ändalyekt, emedan människorna då mera icke äro människor eller, såsom förf. själf säger: »utveckling är lifvets och människonaturens grundlag.» Hufvudsaken är det erkännande af kristendomens 20 perfektibilitet, som i det anförda innehålles, och som med ens skiljer förf. från hela massan af dem, hvilkas fälvitskos käpphästar kyrkans dogmer äro.

Efter hvad vi anför, våga vi gå ett steg längre, då vi förklara förf. stå på samma grund och botten som den, hon valt till motståndare, som Strauss. Kors! är Mamsell B. redan Straussian, en sådan der »röfvere», »kristendomsförnekare», o. s. v., om hvilken Sv. Biet idkeligen ropar korsfäst! korsfäst? Ja visst är hon Straussian i sin uppfattning af människans och det menkliga förnuftets förhållande till den Heliga Skrift. Ty också Strauss arbetar af alla krafter att i Skriften uppfatta 30 »andan», churu den »stundom fördunklas af bokstafven», och i »trots af dennas brister.» Äfven han medger, att tron är bra för den, som har den, men hon påstår också att vetandet är bättre. Talar han derom, att den ena icke har något att skaffa med det andra, så gör han det endast för att få vetandet fredadt för Sv. Biets och gelikars anathemer; likasom han af samma skäl intet vill yttra om den vettenskapliga insigtens förhållande till folktron. Ty de som förmena, att han tror sig skriva endast för Tysklands lärde, de tilltro honom en nog stor portion af enfald.

Men Mamsell B. skriver ju mot Strauss? Visserligen. Hon bestrider 40 hans lära om underverken och om Kristi person. Hvad bevis nyttjar hon då mot dennes påstående, att underverk äro omöjliga? Jo hon säger till och med om den synliga uppståndelsen ifrån de döda, att den »torde vara grundad i naturlagarna, i ett nödvändigt förhållande mellan orsak och verkan», churu det som genom en sådan »outredd naturkraft» frambringas, för oss är ett underverk, ungefär som »explosionen verkad genom antändt krut» var det för Amerikas vildar. Hon säger, att »om än flera af dem (af Jesu underverk) torde kunna betraktas, som offer åt tidens behof, så äro dock de väsendtligare af vida djupare art» — »genom deras riktning och inre betydelse.» D. ä. 50 hon förkastar kyrkans lära om underverken och förklarar dem för naturliga tilldragelser, hvilka vi ännu ej kunna förklara, och häntyder derjemte på en symbolisk uppfattning af dem; äfvensom hon för öfrigt antager »möjligheten af mythens inblandning i den Evangeliska historien.» Äfven häruti skiljer hon sig således i grunden, uti antagandet af underverkens omöjlighet i allmänhet, icke ifrån Strauss, churu hon

förklarar Jesu underverk för historiskt sanna, naturliga tilldragelser.

Men i fråga om Kristi person står förf. i opposition mot Strauss genom sitt antagande, att all Gudomens fullhet finnes i människan Jesus – och i honom allena. Med all rätt och med en sann blick i hufvudfelet hos Strauss, vänder hon sig mot dennes lära, att Jesus vore *blott* menklighetens ideal. Ty denna Strauss' åsigt sammanfaller med hans oriktiga uppfattning af sjelfva menklighetens begrepp, hvilket han fattar *blott* ideelt, icke såsom i hvarje människa förverkligadt. Förf. närmar sig åter detta sannare begrepp om menkligheten, då hon med anledning af den Straussiska uppfattningen utbrister: »men denna människa, som *så* (såsom Strauss lär) lefver, så verkar, så lider och så dör för människornas och dermed äfven för *mitt* bästa, är han mig då icke mera än Gud»; ty hvarföre söka en annan Gud, än det verkliggjorda idealet? Likaså, då hon lär: att den eviga sanningen (ordet) funnits i alla religioner, ja att den *icke kunde* framträda i sin fullhet uti frälsarens person förr, än detta verkligen skedde, enligt »lagen för all organisk utveckling»; då hon antager, att äfven denna »förklaring af Gud i menkligheten och menkligheten i Gud» ännu väntar en »utveckling och fulländning», samt att försoningen fullbordas genom menkligheten» – »på det alla skola varda ett.»

Till nödvändigheten, att antaga Kristi gudomliga naturs fullkomliga närvaro i menkligheten, hänvisar också den svårighet, hvarmed förf. synes brottas, för att göra Kristus till människa. Förf. erkänner »de stundom inskränkta formerna i Jesu lif och läror» och, med Strauss, »den nationella, förgängliga omklädnaden» kring lärans eviga innehåll; hon försäkrar, att han »i all stycke var bröderna lik.» Men Jesus lefde icke ens i människans mest menkliga förhållanden, såsom familjefader och verksam medborgare i det samhälle, han tillhörde. Mycket mindre besvarar han, som förf. påstår, frågan efter syndens väsen »genom gerning.» Vid nogare eftersinnande torde också förf. finna, att, *om blotta* »möjligheten» att icke följa Guds vilja, är tillräcklig för en »verklig frihet», sådan denna hos Jesus förutsattes, så är det verkliga syndafallet, synden, en *blott* tillfällighet, utom all gudomlig beräkning, och en makt *jemte* Gudomens. Eller, för att begagna förf:s liknelse om försoningen: A. måste vara icke *blott* B:s fader och medtjenare, utan tillika »den elake husbonden»; om icke, så beror på det dennes behag att förlänga bådads slafveri evighet. Om det vidare låter sig antaga, att den syndlösa genom sitt lidande kan befria den syndfulle från husbondens misshandling; huru kan dock den, som ej syndat, lida syndens verkliga straff – ångern? Med allt detta önskade vi säga: Guden är synlig; men hvar är människan?

Vi inskränka våra anmärkningar till det anförda. Hvad kanske någon läsare skulle tadla, här och der liten onödig pomp i det eljest sköna språket samt ett par tre öfverflödiga lärdomsprof, försvinner vid ett sådant ämne till en småsak. Kanske hafva vi med alltför kalla blickar pröfvande skådat in i den kärleksfulla fristad, förf. sökt uppbygga för skyddbehöfvande likar? Men om vi lyssnat till hennes modiga utrop: »Lefve allstrid, som ärligt föres?» hoppas vi, att vår granskning ej hånat de varma ur hjertat gående slutorden i hennes skrift. Om de i denna yttrade läror också icke gifva något fast ankare åt dem, som fattats af stundens storm, så visa de dock de försagda exemplet af en seglare, hvilken modigt styr utåt hafvet, för att undvika strandens bränningar.